

**КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ІНСТИТУТ СУСПІЛЬСТВА**

ОБУШНИЙ СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

**Методичні рекомендації
до вивчення курсу**

«ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

КИЇВ - 2014

УДК 336:005 (075)
ББК 65.261я73
О26

Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту суспільства
Київського університету імені Бориса Грінченка
(Протокол № 01 від 12.09.2012 р.)

Автор:

Обушний Сергій Миколайович, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, менеджменту та економіки Інституту суспільства Київського університету імені Бориса Грінченка.

Рецензенти:

Збарський В.К., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри аграрної економіки Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Шишова О.Б., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, менеджменту та економіки Інституту суспільства Київського університету імені Бориса Грінченка.

Обушний С.М.

О26

Методичні рекомендації до вивчення курсу «Фінансовий менеджмент» / С.М. Обушний. - К.: Видавництво «Університет» Київський університет імені Бориса Грінченка, 2014. – 19 с.

У методичних рекомендаціях наведені загальні методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Фінансовий менеджмент», робоча програма, пояснення до тем, плани семінарських занять, рекомендована література, питання для самоконтролю, перелік основних тем для написання індивідуального навчально-дослідного завдання, система поточного та підсумкового контролю знань і питання до екзамену.

УДК 336:005 (075)
ББК 65.261я73
О26

© Обушний С.М., 2014 р.
© Київський університет
імені Бориса Грінченка, 2014 р.

ВСТУП

Дисципліна «Фінансовий менеджмент» є однією з базових дисциплін для підготовки економістів, що здобувають знання, необхідні для здійснення професійної діяльності в економічній сфері.

Курс «Фінансовий менеджмент» **розглядає:** основні категорії, поняття і методи фінансового менеджменту, особливості управління активами, капіталом, фінансовими інвестиціями та капіталовкладеннями підприємства.

Метою вивчення курсу «Фінансовий менеджмент» є формування у студентів цілісної системи теоретичних та практичних знань щодо управління фінансовими ресурсами підприємств і організацій різних форм власності, формування фінансової стратегії, оцінювання вартості капіталу, управління фінансовими ризиками.

Завданнями курсу «Фінансовий менеджмент» є:

- засвоєння методик оптимального використання фінансових ресурсів;
- набуття навичок управління грошовими потоками;
- формування умінь застосовувати системні підходи до управління активами, прибутком, інвестиціями;
- засвоєння методик визначення вартості капіталу, оптимізації його структури;
- формування умінь правильно оцінювати фінансові ризики і застосовувати інструменти антикризового управління підприємством.

По завершенні вивчення дисципліни «Фінансовий менеджмент» студенти повинні:

знати: мету і завдання, стратегію і тактику фінансового менеджменту; функції і принципи фінансового менеджменту; необхідність і значення обліку часових факторів при прогнозуванні фінансових потоків; основні підходи до управління прибутком; структуру капіталу підприємства; показники, що характеризують стан капіталу; сутність і основні напрямки фінансового управління інвестиційною діяльністю; основні методи фінансового прогнозування і планування; поняття та основні підходи до проведення фінансової санації з позиції ефективного фінансового управління.

уміти: приймати стратегічні і тактичні рішення в галузі фінансового менеджменту, що враховують вартість грошей у часі; управляти активами і пасивами підприємства, управляти прибутком від різних видів фінансово-господарської діяльності; оцінювати вартість капіталу від різних джерел; управляти розміщенням оборотного капіталу, дебіторською заборгованістю; управляти грошовим потоками, реальними і фінансовими інвестиціями; оцінювати фінансові результати діяльності підприємства; здійснювати антикризове управління фінансами підприємств.

Місце у структурно-логічній схемі спеціальності. Деякі розділи курсу «Фінансовий менеджмент» пов'язані з іншими економічними дисциплінами напряму «Економіка», які студенти вивчали раніше, зокрема: «Гроші і кредит», «Фінанси», «Фінанси підприємств». Дисципліна «Фінансовий менеджмент» вивчається в комплексі з дисциплінами «Податковий менеджмент», «Фінансовий

аналіз», «Фінансові ризики» тощо.

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить 72 год., із них:

- лекції - 16 год.;
- семінарські заняття - 12 год.;
- індивідуальна робота - 4 год.;
- самостійна робота - 36 год.;
- підсумковий контроль (у формі модульного контролю) - 4 год.

Поточний контроль знань по учбовій дисципліні проводиться у вигляді усних опитувань, аудиторних письмових самостійних і контрольних робіт, тестових завдань, домашніх завдань, виконання самостійних науково-дослідних робіт під керівництвом викладача.

Підсумковий контроль знань студентів по дисципліні «Фінансовий менеджмент» завершується складанням заліку.

I. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ зп	Назви теоретичних розділів	Кількість годин						
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Семінарських	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Модульних та підсумковий контроль
Змістовий модуль I								
1	Загальні підходи до управління фінансами	8	4	2	2		4	
2	Управління активами підприємства	8	4	2	2		4	
3	Управління джерелами коштів	8	4	2	2		4	
4	Оцінка вартості бізнесу	10	4	2		2	6	
Разом		36	18	8	6	2	18	2
Змістовий модуль II								
5	Особливості управління фінансами у разі зміни організаційно-правової форми підприємств	8	4	2	2		4	
6	Фінансовий менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємств	8	4	2	2		4	
7	Фінансове планування на підприємствах	8	4	2	2		4	
8	Управління фінансовими ризиками	10	4	2		2	6	
Разом		36	18	8	6	2	18	2
Разом за навчальним планом		72	36	16	12	4	36	4

II. ПРОГРАМА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ

Методичні вказівки

Сутність поняття «фінансовий менеджмент», його характеристики та складові, історія розвитку та еволюція підходів до управління фінансами, наводиться характеристика основних етапів розвитку фінансового менеджменту.

Мета та завдання фінансового менеджменту на підприємстві, розкриваються основні функції фінансового менеджменту як управлінської системи та спеціальної галузі управління підприємством.

Семінарське заняття №1

1. Еволюція фінансового менеджменту, його сутність.
2. Мета, основні завдання, функції і механізм фінансового менеджменту.

Рекомендована література [1,2,3,4,7,11,17,21]

ТЕМА 2. УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Методичні вказівки

Основні напрямки управління оборотними активами на підприємстві та оптимізаційні моделі, що використовуються при формування запасів сировини, готової продукції та грошових коштів.

Класифікація дебіторської заборгованості та основні завдання щодо управління нею. Аналіз основних етапів управління дебіторською заборгованістю. Основні методичні підходи до визначення оптимальних розмірів дебіторської заборгованості та шляхи її скорочення.

Основні завдання аналізу грошових коштів та напрямки оптимізації їх розміру, моделі визначення оптимальної потреби в оборотних коштах та умови їх застосування на практиці.

Поняття інвестиційного портфеля, його типи та способи формування. Методика визначення рівня прибутковості портфеля та рівня його ризику, яка дозволяє обирати оптимальну структуру портфеля та здійснювати управління ним.

Семінарське заняття №2

1. Загальні підходи до управління оборотними активами.
2. Методи управління дебіторською заборгованістю.
3. Особливості управління грошовими коштами підприємства.
4. Управління фінансовими інвестиціями підприємства.

Рекомендована література [1,2,3,4,7,11,17,21]

ТЕМА 3. УПРАВЛІННЯ ДЖЕРЕЛАМИ КОШТІВ

Методичні вказівки

Основні завдання управління власним капіталом, підходи в теорії дивідендної політики, основні фактори, що впливають на розмір дивідендних виплат, методи дивідендної політики та особливості їх застосування.

Особливості залучення позикового капіталу підприємства, основні форми залучення позикового капіталу, характеристика основних етапів розроблення політики залучення підприємством позикового капіталу. Розглядається ефект фінансового важеля та можливості його використання суб'єктами господарювання.

Поняття вартості капіталу, моделі визначення вартості власного та позикового капіталів підприємства, фактори, що впливають на вартість капіталу, поняття середньозваженої вартості капіталу та алгоритм її розрахунку.

Семінарське заняття №3

1. Управління власним капіталом. Дивідендна політика підприємства.
2. Управління позиковим капіталом. Ефект фінансового важеля.
3. Оцінка вартості та структури капіталу. Середньозважена вартість капіталу.

Рекомендована література [1,2,3,4,7,11,17,21]

ТЕМА 4. ОЦІНКА ВАРТОСТІ БІЗНЕСУ

Методичні вказівки

Економічна сутність оцінки вартості підприємства. Необхідність, завдання та принципи оцінки вартості підприємства. Вартість підприємства і середньозважена вартість капіталу (Weighted Average Cost of Capital).

Методичні підходи до оцінки вартості підприємства. Методи, засновані на оцінці потенційних грошових потоків та доходів підприємства: метод дисконтування чистих грошових потоків; метод капіталізації доходу. Ставка дисконту та ставка капіталізації. Майновий (витратний) підхід. Ринковий підхід в оцінці вартості підприємства: зіставлення мультиплікаторів і порівняння транзакцій.

Семінарське заняття №4

1. Необхідність, завдання і принципи оцінки вартості підприємства.
2. Методичні підходи до оцінки вартості підприємства.
3. Практична робота з оцінки вартості підприємства.

Рекомендована література [1,2,3,4,7,11,17,21]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

ТЕМА 5. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ У РАЗІ ЗМІНИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ФОРМИ ПІДПРИЄМСТВ

Методичні вказівки

Поняття реорганізації підприємства. Основні причини реорганізації, напрямки реорганізації, сутність та структура передатного та роздільного балансів, законодавчі особливості реорганізації підприємств, права та обов'язки власників підприємств, що підлягають реорганізації.

Основні форми об'єднання підприємств та наслідки таких заходів; мотиви, які можуть спонукати суб'єктів господарювання до реорганізації шляхом укрупнення; виникнення ефекту синергізму та чинники, що впливають на нього. Відмінності між злиттям та приєднанням підприємств із економічної та законодавчої точок зору. Етапи реорганізації підприємств шляхом злиття та приєднання.

Види розукрупнення підприємств шляхом їх поділу та виділення. Особливості такої реорганізації підприємств.

Сутність перетворення як способу реорганізації, який передбачає зміну форми власності або організаційно-правової форми юридичної особи без припинення господарської діяльності підприємства. Основні етапи реорганізації підприємств перетворення.

Семінарське заняття №5

1. Реорганізація як специфічний напрям фінансової діяльності підприємства, її передумови.
2. Укрупнення підприємства: сутність та основні завдання. Злиття, приєднання та поглинання підприємств.
3. Реорганізація, спрямована на розукрупнення підприємства.
4. Перетворення як особлива форма реорганізації підприємства.

Рекомендована література [1,2,3,4,7,11,17,21]

ТЕМА 6. ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Методичні вказівки

Організаційно-економічний механізм зовнішньоекономічних угод підприємства; фінансові особливості зовнішньоекономічних угод, міжнародні правила «ІНКОТЕРМС», механізм визначення ціни у ЗЕД, державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Обов'язкові складові валютно-фінансових умов контракту, обов'язкові кроки для виконання умов валютних платежів, класифікація умов платежу залежно від інтересів експортера-імпортера.

Семінарське заняття №6

1. Організаційно-економічний механізм зовнішньоекономічних угод підприємств.
2. Валютно-фінансові умови зовнішньоекономічного контракту.

Рекомендована література [1,2,3,4,7,11,17,21]

ТЕМА 7. ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Методичні вказівки

Поняття фінансового планування на підприємствах, основні етапи фінансового планування, загальна характеристика перспективного, поточного та оперативного фінансового планування.

Роль перспективного фінансового планування, основні види прогнозів фінансової діяльності підприємства, пошукові та нормативні фінансові прогнози підприємства.

Роль поточного фінансового планування, зміст та структура плану руху грошових коштів, плану звіту про фінансові результати, плану бухгалтерського балансу. Розглядаються методики складання різних видів фінансових планів.

Сутність оперативного фінансового планування, структура платіжного календаря та касового плану, порядок їх складання.

Поняття бізнес-плану підприємства та бізнес-плану інвестиційного проекту, структура бізнес-плану та зміст його основних розділів, особливості складання фінансового плану як основного та заключного розділу бізнес-плану, застосування методів інвестиційного аналізу для оцінки ефективності проекту.

Семінарське заняття №7

1. Сутність та основні етапи фінансового планування.
2. Перспективне фінансове планування.
3. Поточне фінансове планування.
4. Оперативне фінансове планування.
5. Основні підходи до бізнес-планування на підприємстві.

Рекомендована література [1,2,3,4,7,11,17,21]

ТЕМА 8. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ

Методичні вказівки

Поняття фінансових ризиків, основні фактори що сприяють їх виникненню. Досліджуються причини та наслідки процентного ризику, кредитного ризику, бізнес-ризиків, інвестиційного ризику, валютного ризику.

Основні принципи ризик-менеджменту, що є системою управління ризиком і фінансовими відносинами, що виникають у процесі цього управління, і поєднує стратегію та тактику управлінських дій. Розглядаються основні етапи політики управління фінансовими ризиками та математичне їх моделювання.

Методи нейтралізації фінансових ризиків як їх запобігання, лімітування

концентрації ризику, хеджування за допомогою ф'ючерсних контрактів, опціонів та операції «своп», диверсифікація ризиків, розподіл ризиків, самострахування (внутрішнє страхування).

Семінарське заняття №8

1. Сутність фінансових ризиків підприємства та їх класифікація.
2. Методи оцінки фінансових ризиків.
3. Політика управління фінансовими ризиками.
4. Механізм нейтралізації фінансових ризиків.

Рекомендована література [1,2,3,4,7,11,17,21]

III. КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Розділи (обсяг в годинах)	Вид контролю	Бали	Термін виконання (тижні)
<i>VII СЕМЕСТР</i>			
Змістовий модуль I.			
Загальні підходи до управління фінансами. Управління активами підприємства. Управління джерелами коштів. Оцінка вартості бізнесу. (18 год.)	Семінарське заняття, модульний контроль, тестування, ПМК	5	I - VII
Змістовий модуль II.			
Особливості управління фінансами у разі зміни організаційно-правової форми підприємств. Фінансовий менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Фінансове планування на підприємствах. Управління фінансовими ризиками. (18 год.)	Семінарське заняття, модульний контроль, тестування, ПМК	5	VIII - XIV
Разом: 36 год.	Разом: 10 балів		

IV. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ (ІНДЗ)

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом поза-аудиторної індивідуальної діяльності спеціаліста, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання спеціалістами ІНЗД прилюдним захистом навчального проекту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу «Фінансовий менеджмент» – це вид науково-дослідної роботи студента, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Орієнтовна структура ІНДЗ - титульна сторінка, мета ІНДЗ, план ІНДЗ, розділи (I, II, ...), висновки ІНДЗ, додатки (якщо вони є), список рекомендованої літератури.

Система оцінювання ІНДЗ

ІНДЗ подається викладачеві, який проводить заняття з даної дисципліни. Оцінка за ІНДЗ виставляється на заключному занятті з курсу на основі попереднього ознайомлення викладача зі змістом ІНДЗ. Можливий захист завдання у формі усного звіту студента про виконану роботу (до 5 хвилин). Критерії оцінювання та шкалу оцінювання подано відповідно у табл. 6.1 і 6.2.

Таблиця 6.1

Критерії оцінювання ІНДЗ

№ п/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань та визначення методів дослідження	4 бали
2.	Складання плану	2 бали
3.	Критичний аналіз суті та змісту першоджерел. Виклад фактів, ідей, результатів досліджень в логічній послідовності. Аналіз сучасного стану дослідження проблеми, розгляд тенденцій подальшого розвитку даного питання.	10 балів
4.	Дотримання правил реферуванням наукових публікацій	4 бали
5.	Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження	6 балів
6.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титульний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел)	4 бали
Разом		30 балів

Таблиця 6.2

Шкала оцінювання ІНДЗ

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	25-30	Відмінно
Достатній	20-24	Добре
Середній	15-19	Задовільно
Низький	0-14	Незадовільно

Оцінка з ІНДЗ є обов'язковим балом, який враховується при підсумковому оцінюванні навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни «Фінансовий менеджмент».

Орієнтовна тематика навчально-дослідних проектів з навчальної дисципліни «Фінансовий менеджмент»:

1. Сутність, мета і завдання фінансового менеджменту
2. Інформаційне забезпечення фінансового менеджменту.
3. Функції і механізм фінансового менеджменту.

4. Основи фінансового менеджменту підприємства.
5. Система організаційного забезпечення фінансового менеджменту, його стратегія і тактика.
6. Системи забезпечення фінансового менеджменту: стратегічний і оперативно-тактичний фінансовий менеджмент.
7. Системи і методи фінансового аналізу.
8. Фінансова стратегія та порядок здійснення фінансового планування.
9. Системи фінансового планування.
10. Системи внутрішнього фінансового контролю. Фінансовий контролінг.
11. Внутрішньофірмове фінансове планування.
12. Стратегічний фінансовий аналіз і методи його здійснення.
13. Оцінка фінансової стратегії підприємства та управління її реалізацією.
14. Оцінка вартості грошей у часі. Методичний інструментарій.
15. Кількісні моделі та основні етапи управління грошовими активами.
16. Системи і методи аналізу грошових потоків.
17. Визначення вартості грошей у часі.
18. Економічна сутність і класифікація активів підприємства та основні засади управління ними.
19. Управління операційними активами. Принципи їх формування.
20. Управління грошовими потоками: суть, завдання управління, методи оптимізації грошових потоків.
21. Управління оборотними активами. Їх класифікація та етапи управління.
22. Управління запасами.
23. Управління грошовими активами.
24. Управління оборотними активами: система управління, етапи.
25. Управління поточною дебіторською заборгованістю.
26. Управління необоротними активами.
27. Сутність та завдання управління капіталом. Визначення структури капіталу та управління нею.
28. Аналіз власного капіталу підприємства та шляхи підвищення ефективності управління ним.
29. Управління власним капіталом.
30. Дивідендна політика на підприємстві та управління нею.
31. Управління формуванням операційного прибутку.
32. Управління позиковим капіталом.
33. Управління фінансовим лізингом.
34. Управління поточними зобов'язаннями та розрахунками.
35. Управління інвестиціями.
36. Управління реальними інвестиціями. Види інвестиційних проектів та вимоги до їх розробки.
37. Управління фінансовими інвестиціями. Формування портфеля фінансових інвестицій.
38. Управління фінансовими ризиками.
39. Фінансові ризики та механізм їх нейтралізації.
40. Антикризове фінансове управління підприємством.

41. Планування грошових потоків.
42. Системи антикризового управління підприємством.
43. Механізм формування, методи планування та управління прибутком підприємством.
44. Управління прибутком торговельного підприємства.
45. Управління прибутком.
46. Аналіз формування і використання прибутку та методи його оптимізації..

V. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення студентів з дисципліни «Фінансовий менеджмент» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок, розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види та терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 7.1, табл. 7.2.

Таблиця 7.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю в VI семестрі

№ зп	Вид діяльності студента	Макс. кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
			Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид
1	Відвідування лекцій	1	4	4	4	4
2	Відвідування практичних (семінарських, лаб.) занять	1	3	3	3	3
3	Виконання завдання для самостійної роботи (домашнього завдання)	5	1	5	1	5
4	Робота на практик. (семінарськ.) занятті (в т.ч. доповідь, виступ, повідомл., дискусія)	10	3	30	3	30
5	Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ)	30			1	30
6	Опрацювання фахових видань (в т.ч. першоджерел)	10				
7	Написання реферату	15				
8	Виконання модульної контрольної роботи	25	1	25	1	25
9	Виконання тестового контролю, експрес-контроль	10				
10	Лабораторна робота (в т.ч. допуск, виконання, захист)	10				
11	Творча робота (в т.ч. есе)	20				
	Макс. кількість балів за видами діяльності студента (МВ)			67		97

**Методика розрахунків
модульної і семестрової оцінок студента в VI семестрі**

№ зп	Оцінка студента	Макс. оцінка	Модуль 1		Модуль 2	
1	Максимальна підсумкова модульна оцінка (ММ)			50		50
2	Фактична кількість балів студента за змістовими модулями (приклад) (ФБ)			50		75
3	Максимальна підсумкова семестрова модульна оцінка (МС)	100				
4	Екзаменаційна рейтингова оцінка (Е)					
5	Підсумкова модульна оцінка студента $M = \text{ФБ} / \text{МВ} * \text{ММ}$			37		39
6	Підсумкова семестрова мод. оцінка $C = \Sigma(\text{ФБ}) / \Sigma(\text{МВ}) * \text{МС}$					76
7	Підсумкова семестрова рейтингова оцінка $P = C + E$					76/C

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік.
- **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, звіт, реферат, есе.
- **Комп'ютерного контролю:** тестові програми.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Таблиця 7.2

Порядок переведення рейтингових показників успішності у європейські оцінки ECTS

Підсумкова кількість балів (max – 100)	Оцінка за 4-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
1 – 34	«незадовільно» (з обов'язковим повторним курсом)	F
35 – 59	«незадовільно» (з можливістю повторного складання)	FX
60 – 68	«задовільно»	E
69 – 74	«задовільно»	D
75 – 81	«добре»	C
82 – 89	«добре»	B
90 – 100	«відмінно»	A

Загальні критерії оцінювання успішності студентів, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано у табл. 7.3.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на семінарських, практичних заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Реферативні дослідження та есе, які виконує студент за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на семінарських.

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог: своєчасність виконання навчальних завдань, повний обсяг їх виконання, якість виконання навчальних завдань, самостійність виконання, творчий підхід у виконанні завдань, ініціативність у навчальній діяльності.

Таблиця 7.3

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
«задовільно»	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні*: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.
- *Наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація.
- *Практичні*: вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості тощо.

VI. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- Опорні конспекти лекцій.
- Навчальні посібники.
- Робоча навчальна програма.
- Збірка тестових і контрольних завдань для поточного і модульного оцінювання навчальних досягнень студентів.

VII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. – 528с.
2. Брігхем Є. Основи фінансового менеджменту. – К.: Молодь, 1997. – 1000с.
3. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент: підручник. – К.: Знання, 2006. – 439с.

Додаткова література:

4. Басовский Л.Е. Финансовый менеджмент: учебник. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 240с.
5. Бланк И.А. Управление активами: – К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. – 720с.
6. Економіка підприємства: підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2004. – 648с.
7. Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. - 3-тє вид., виправл. і допов. - К. : Знання, 2008. - 483с.

8. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз і планування. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003.- 224с.
9. Маслова С.О., Опалов О.А. Фінансовий ринок: навчальний посібник. - К.: Каравела, 2003. - 344с.
10. Мертенс А.В. Инвестиции: курс лекций по современной финансовой теории. – К.: Киевское инвестиционное агентство, 1997. –416с.
11. Ситник Л.С. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 352с.
12. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств.-К.: ЦУЛ, 2002.-460с.
13. Смолянська О.Ю. Фінансовий ринок: навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2005.- 384с.
14. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. – К.: Каравела, 2003. – 432с.
15. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 554с.
16. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: навчальний посібник / за ред. д.е.н., проф. А.І. Кредісова. – К.: Віра-Р, 2001. –632с.
17. Финансовый менеджмент: практ. пособие / Под рук. Е. Стояновой. – М.: Перспектива, 2002. – 520с.
18. Фінанси підприємств: Підручник / за ред. професора А.М. Поддєрьогіна .- К.: КНЕУ, 2000.- 460с.
19. Фінанси підприємств: тести, задачі, методичні рекомендації: навч. посіб. / за ред. В.З.Потій.- К.: КНЕУ, 2005.– 244с.
20. Фінансова діяльність підприємства: підручник / О.М. Бандурка, М.Я. Коробов, П.І. Орлов , К.Я. Петрова – К.:Либідь, 2002.- 384с.
21. Фінансовий менеджмент: підручник / кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2008. – 536с.
22. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: підручник. — К.: Знання, 2006. – 535с.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
I. Тематичний план навчальної дисципліни.....	5
II. Програма.....	6
Змістовий модуль I.....	6
Змістовий модуль II.....	8
III. Карта самостійної роботи.....	11
IV. Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ).....	11
V. Система поточного та підсумкового контролю знань.....	14
VI. Методичне забезпечення курсу.....	17
VII. Рекомендована література.....	17
Зміст.....	19